

**ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ И СЪВРЕМЕННИ НАПРАВЛЕНИЯ
В ГЕОГРАФИЯТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В БЪЛГАРИЯ**

Т. Йорданов

Географията на селското стопанство е сравнително нов клон от географските науки в България, развил се през годините на социалистическото строителство. При условията на капитализма в географията у нас господствуваше антропогеографското направление, изградено на основата на вулгарния географски материализъм и на хетнерианската хронологична методология. Ето защо силно се надценяваше влиянието на природните условия върху развитието и географското разпространение на стопанството, включително и върху селското стопанство. Поради това закономерностите за развитието и географското разпространение на селското стопанство се разглеждаха ограничено, статично, само до толкова, доколкото се считаше, че са свързани с местните природни условия.

Исключение от тази методология правят работите на А. Бешков относно влиянието на климата на Горнотракийската низина върху разпространението на памука, мястото на Горнотракийската низина в земеделското стопанство на България и др. В своите трудове, свързани с географията на селското стопанство, А. Бешков отчиташе както влиянието на природните условия, така също и влиянието на икономически фактори, несвързани с територията на самото земеделско производство. Застанал на правилни, марксихески позиции, А. Бешков през 1942 г. научно обосновава разкритикува абсолютния географски хронологизъм на Алфред Хетнер и хетнерианството.

В миналото известна пречка за развитието на географията на селското стопанство беше липсата на пълна и точна информация относно икономически показатели за: средни добиви, разход на труд за 100 кг продукция, употребени торове, продуктивност на селскостопанските животни, себестойност на 100 кг продукция, доходност на културите и др. За частните земеделски стопанства се даваха данни главно върху посевни площи и брой на добитъка, а другите показатели бяха малко и не съдържаха точни данни.

За слабото развитие на географията на селското стопанство оказваше влияние и обстоятелството, че по онова време недостатъчно развити бяха икономиката на селското стопанство, агроклиматологията и други науки, свързани пряко или косвено с проблемите на развитието и гео-

графското разпространение на селското стопанство. Освен това при частнособственическото дребно селскостопанско производство малка беше нуждата от развитието на географията на селското стопанство, а нямаше и подготвени кадри, които да работят върху стопанската география и специално върху географията на селското стопанство. Поради всичко това при *условията на капитализма в България имаше само наченки от география на селското стопанство*, свързани главно с антропогеографските изследвания.

При социализма стопанската география се развива при много благоприятни условия, на базата на нова, марксистко-ленинска методология—при повече кадри, при по-благоприятни условия на селскостопанска информация от социалистическия сектор на селското стопанство (ТКЗС, ДЗС, ДГЗС), при по-голяма нужда на практиката от проучвания на географията на селското стопанство, при много повече проучвания върху икономиката на селското стопанство и др.

Поради изменените се условия при социализма коренно се преобразява и състоянието на географията на селското стопанство, която се обособи като самостоятелен клон в системата на стопанскогеографските науки. Проведоха се проучвания върху географията на селското стопанство в няколко направления: а) география на отрасли и подотрасли на селското стопанство в национален мащаб — памукопроизводство (Т. Йорданов, 1959), оризопроизводство (Здр. Борисов, 1963), тютюнопроизводство (Здр. Демерджиев, 1967) и др.; б) комплексна география на селското стопанство в крайградски зони на Перник (Д. Брадистилов, 1957), на Пловдив (Т. Йорданов, 1962), на Димитровград (В. Велев, 1961) и др., на Пазарджишко-Пловдивското поле (Т. Йорданов, 1963), на Благоевградски микрорайон (Здр. Борисов, 1966), на Гоцеделчевски микрорайон (Здр. Борисов, 1965) и др. Проблемите на географията на селското стопанство се третирали и при комплексните стопанскогеографски проучвания на микрорайоните в България.

При условията на социализма географията на селското стопанство се разви на базата на *марксистко-ленинска методология*, като се преодоляха географският детерминизъм, хорологизмът, както и други наследства от капитализма. Все още обаче са налице и известни слабости. Понякога се изпада в по-голяма доза икономизъм, отколкото е необходимо, или се подценява реално съществуващото влияние на природните условия и богатства. Например при определяне на факторите за формирането на тютюнопроизводителните райони (Здр. Демерджиев, 1967) неоснователно и неаргументирано се подценява значението на почвено-климатичните условия за географското разпространение на тютюнопроизводството и формирането на неговите отраслови райони. Надценява се ролята на икономическите условия за разпространението на тютюна и за формирането на неговите райони при социализма; като главни причини се изтъкват международното разделение на труда, ролята на вътрешните пазари, на външните пазари и други икономически условия, а се заб-

равя, подценява се, омаловажава се голямото значение на почвените и климатичните условия за разпространението на тютюна. Икономическите условия изискват България да произведе при социализма определено количество тютюн, необходим за набиране валута и други средства за развитието на народното стопанство. Тази нужда е продиктувана от икономически условия. Обаче количеството тютюн се адресира да бъде произведено не къде да е, а в определени райони, които са почти едни и същи при капитализма и при социализма, защото там са благоприятни природните и икономическите условия за производство на висококачествен тютюн, който се търси на вътрешните и външните пазари. Ето защо изследователят трябва да има трезво отношение към действителното влияние на природните условия, без да ги надценява, но и без да ги подценява.

За оценката на природните условия при изследване географията на селското стопанство

Все още при изследване на географията на селското стопанство, както и при други стопанскогеографски проучвания *се прави недостатъчна, незадълбочена, много обща стопанска оценка на природните условия и богатства*. Борави се например със средни годишни температури и валежи, които не са показателни като климатични условия за развитието на земеделските култури. Успех е, че в повечето от научните изследвания по географията на селското стопанство се използват данни за дължината на периоди с трайно задържане на температурата над 5°, над 10° и над 15°; за температурната сума през тези периоди, както и за други агроклиматични данни, но в това отношение има още много да се желае, особено по съпоставянето на наличните климатични условия с биологичните изисквания на дадени земеделски култури. Поради недостатъчната подготовка на икономгеографите относно география на почвите най-често стопанската им оценка е много обща, нецеленасочена към изискванията на определени култури.

За да се провеждат научно обосновани, ефективни проучвания върху географията на селското стопанство, необходимо е икономгеографите да получат във факултета солидна, целенасочена подготовка по стопанската оценка на почвите, по тяхното диференцирано значение за земеделските култури.

Трябва да се изживее шаблонът в стопанската оценка на природните условия и богатства относно развитието на селското стопанство. Обикновено тази оценка се дава сумарно, общо в началото на всяка работа, като един от факторите за развитието, географското разпространение, специализация и пр. на селското стопанство. Може би по-уместно е тази оценка да се прави в някои случаи не в началото, а когато се проучат закономерностите за разпространението на дадена земеделска култура. Тогава за нея, за нейните изисквания трябва да се прави конкретна, диференцирана оценка на релеф, почви, климат, води, растител-

нссг. Например разпространението на ранните картофи в Горнотракийската низина е в голяма зависимост от наличието на алувиални почви, върху които картофите са годни за консумация 10—15 дни по-рано, отколкото върху черноземните смолници, разположени в същата низина, дори край алувиалните почви.

Абсолютно необходимо е да се прави задълбочена, научно обоснована стопанска оценка на природните условия и богатства при изучаването на географията на селското стопанство, защото, както подчертава и К. Маркс, производителността на труда зависи от много условия, между които и от природните условия, а нашето общество е заинтересувано от висока производителност на труда — важно условие за ниска себестойност на селскостопанската продукция. Все още обаче нито специалистите по стопанска география, нито специалистите аграрикономисти са направили достатъчни изследвания за разкриване и установяване на конкретното влияние на природните условия между себестойността на земеделското производство у нас при равни други условия, при така наречената пълна издръжка на селскостопанското производство. По този проблем трябва много сериозно да се работи.

При изучаване географията на селското стопанство още не е приложена правилна методика за стопанска оценка на природните условия и богатства. Такава методика и в чужбина все още не е разработена. Едва в последните години в Института по география при АН на СССР се разработва методика за такава целенасочена стопанска оценка на природните условия и богатства с оглед на нуждите на селското стопанство (А. А. Минц, 1963). Обаче в България ние сами трябва да работим в това отношение и с оглед на нашите конкретни условия.

Необходимо е да се изтъкне, че разнообразните природни условия в нашата страна дават голямо отражение върху географията на селското стопанство. А неговата география трябва да бъде такава, че да спомага за рационално (от гледище на цялото народно стопанство) използване на природните условия и богатства.

За да се прави задълбочена стопанскогеографска оценка на природните условия с оглед на нуждите на селското стопанство, необходимо е да си подадем ръка икономгеографи и физикогеографи. Физикогеографите заедно с други специалисти трябва да извършат физикогеографско райониране на България специално с оглед на нуждите на селското стопанство. Преди да се извърши такова райониране, трябва да бъдат извършени специални, целенасочени физикогеографски проучвания на дадени територии, след които да се извършат проучвания и за географията на селското стопанство. Още в първия етап на тези изследвания трябва да вземат участие икономгеографи и други специалисти. Досегашната практика на откъснатост на изучаване географията на селското стопанство от комплексните физикогеографски проучвания е неправилна.

За факториалния анализ и прогнозирането при изследване географията на селското стопанство

Комплексният характер на закономерностите относно развитието и географското разпространение на селското стопанство налага да се правят проучвания на факторите, които влияят пряко върху селскостопанското производство (природни условия, трудови ресурси, механизация, химизация, напояване и др.), както и върху фактори, които косвено влияят върху географията на селското стопанство (капацитет на предприятия на хранителната и леката промишленост, консумативни центрове) особено големите градове, (вътрешни пазари, външни пазари, транспорт и др.).

Колкото повече фактори се имат пред вид, толкова по-точно и по-пълно могат да бъдат разкрити закономерностите за развитието и географското разпространение на селското стопанство. В някои трудове по география на селското стопанство вече се прилага факториалният анализ и успешно се разкриват закономерности (Т. Йорданов, 1963). Обаче в много от трудовете преобладават описанието, регистрацията, изброяването на площ, производство, средни добиви за всяка земеделска култура без изводи от установеното разпространение на селското стопанство (З. Борисов, 1965, 1966); не се прави анализ дали площите на отделните култури трябва да останат каквито са сега, или в интерес на народното стопанство на изучаваната територия и на цялата страна те трябва да се увеличат или намалят. В директивите за развитието на народното стопанство, включително и селското стопанство, се предвижда площите на някои земеделски култури в България да се увеличат или намалят. При изследване на географията на селското стопанство трябва да се посочи откъде, от кои микрорайони и др. да започне това увеличаване или намаляване, какви перспективи има в това отношение, какво следва да се измени в географията на селското стопанство в изучаваната територия (микрорайон, подрайон, район и пр.). Например при тенденцията през 1980 г. площта на тютюна в България да се намали значително, намалението в Горнотракийската низина трябва да започне първо от средногорските дялове, където тютюнът дава по-малки добиви от декар, има по-голяма себестойност и по-малка рентабилност, отколкото в северните склонове на Родопите към същата низина, където тютюнът дава по-големи добиви, има по-малка себестойност и по-голяма рентабилност (Т. Йорданов, 1965, стр. 178). Така при изучаване географията на селското стопанство могат да се правят предвиждания, прогнози, които са най-съществената част при научните изследвания, тъй като науката трябва да бъде фар, който да осветява пътя на практиката.

За съжаление в повечето от трудовете по география на селското стопанство такива предвиждания не се правят. Изследването завършва с

описание, констатация, само с познавателно значение, без да се докосва до новото направление в стопанската география — конструктивната география.

Географията на селското стопанство и икономиката на селското стопанство

Процесът на диференциране на науките обхвана и географските науки. Обособиха се география на промишлеността, география на селското стопанство, география на транспорта, география на населението, география на селищата, география на туризма и др. Всеки един от тези клонове на икономическата география в по-голяма или в по-малка степен е свързан (използува) с други науки, като икономика на промишлеността, икономика на селското стопанство, икономика на транспорта, стопанска история, политическа икономия, статистика и др. Често пъти съседните науки аспирират към стопанскогеографски изследвания и в известна степен ги обсебват. Икономисти изучават селското стопанство, включително и неговото географско разпространение, райони, специализация, икономическа ефективност и др. Развиха се икономиката на отраслите на стопанството и дори се детайлизират — икономиката на лозарството, икономика на тютюнопроизводството, икономика на зърнопроизводството и т. н. Тези икономисти или аграрници имат солидни познания по икономика, биология, технология и др. Те успешно извършват своите изследвания, като имат пред вид комплексния характер на закономерностите, които обуславят икономиката на отрасъла, при което отчитат взаимната връзка и обусловеност, влиянието на природните условия, на трудовите ресурси, промишлеността, транспорта, вътрешните и външните пазари и т. н. Диалектичният принцип за взаимната връзка и обусловеност важи не само за географските науки, но и за останалите науки, макар че при географските науки той важи в по-голяма степен. В трудовете върху икономиката на лозарството (Ив. Кълев, Ан. Петракиев, Т. Чолаков, 1953), по икономиката на зеленчукопроизводството (Д. Иванов и Ст. Бучаклиев, 1963) и др. има и много икономическа география, обаче при анализа на стопанствата недостатъчно се отчита влиянието на природните условия. Правят се изводи за средни добиви само върху степента на концентрация на производството — по-голяма концентрация, по-голяма ефективност. Групира се стопанства въз основа на икономически показатели, без да се анализират достатъчно влиянието на природните условия, географските особености на стопанствата, възможностите за по-нататъшна концентрация на производството, за наличната работна сила и т. н. Има много стопанства, където по-големите добиви от декар, по-голямата ефективност не се дължат само на по-голяма концентрация на производството, а и на по-благоприятните природни и други местни условия.

Икономгеографите могат да бъдат най-компетентни в даване пре-

поръки за рационализиране на териториалната организация на селското стопанство — пещо, което икономистите не могат да извършат в такава степен поради по-ограничената си подготовка не само по оценка на природните условия, но и по оценка на комплекса от други причини, поради това че в по-малка степен от географите познават трудовите ресурси, външните пазари, промишлеността, нуждите на консумативните центрове, транспортната система, нуждите на вътрешните пазари и др. в отделните райони и за цялата страна.

Комплексният характер на стопанската география дава известни преимущества на географа пред икономиста в проблемите на териториалната организация на селското стопанство на базата на познаване стопанството в цялата страна, на базата на съпоставки, на избиране варианти и други. Колкото и комплексно да изучаваме географията на селското стопанство по отрасли за цялата страна, икономистите в това отношение имат преимущества пред икономгеографите, тъй като добре познават технологията на селското стопанство, биологията на земеделските култури и селскостопанските животни, икономиката и пр.

Поради всичко това в научноизследователския план на БАН вече не се заплануват теми по изучаване географията на отраслите на селското стопанство в национален мащаб. Изучава се географията на селското стопанство в дадена територия — микрорайони, подрайони и др.

Икономгеографите са най-компетентни в стопанския комплекс, а не в неговите отрасли. Но за да познават добре стопанския комплекс, трябва да познават добре технологията и икономиката на отделните му компоненти. Колкото повече науките се детайлизират, толкова повече се явява нужда от интеграция, от взаимно проникване между тях. Интеграцията — виждането на цялото в селското стопанство, а не само на отделните му компоненти, е главна задача на специалиста по география на селското стопанство. Неговата главна компетентност е да разкрие закономерностите за географската локализация на селското стопанство, като набележи кои черти в нея са трайни, икономически оправдани, стабилни, кои се зараждат или трябва да се зародят и как трябва в бъдеще да се подобрява териториалната, географската организация на селското стопанство в изучаваната територия.

Такива изследвания на специалиста по география на селското стопанство могат да бъдат координирани с изследванията на специалистите по икономика на селското стопанство и могат много да спомогнат за подобряване на териториалната организация на селското стопанство, което е икономически ефективно мероприятие, без да бъде капиталоемко, каквито са механизацията, химизацията и много други фактори на интензификацията на селското стопанство.

Във връзка с решенията на Септемврийския пленум на ЦК на БКП за концентрацията на селскостопанското производство голямо значение могат да имат резултатите от изследвания по география на селското

стопанство на отделни стопанскогеографски микрорайони, подрайони, райони, зони и други таксономични районни единици.

Необходимо е изследванията по география на селското стопанство да се координират с изследванията по икономика на селското стопанство, защото закономерностите за развитието на дадено явление се разкриват толкова по-точно и по-вярно, колкото от повече страни се извършват тези изследвания. Освен това, за да се разкрият възможностите за най-рационална географска (териториална) организация на селското стопанство, необходимо е при изследването на неговата география да бъдат използвани и показатели по икономиката му, като чиста продукция, себестойност на продукцията, чист доход, рентабилност на производството, разход на труд за 100 kg продукция и др. За съжаление все още в много от изследванията по география на селското стопанство в национален или регионален мащаб, а на места дори никак не се използват показатели от икономиката на този отрасъл от народното стопанство. Поради това тези изследвания носят повече описателен, познавателен характер и не могат да дават прогнози за изменения в структурата или в географското разпространение на селското стопанство.

За използване на историческия подход при изследване географията на селското стопанство

Историческият подход е необходим както при другите, така също и при географските изследвания на селското стопанство, защото чрез него могат да се разкрият закономерностите в измененията на структурата, териториалната диференциация, степен на интензификация и пр. на този отрасъл на народното стопанство в национален и в регионален мащаб. Чрез него се установява и какъв натрупан производствен опит има населението в дадена територия, което има голямо значение за по-нататъшното развитие на селското стопанство.

В повечето от изследванията по география на селското стопанство на България историческият подход е недостатъчно използван. Известна, макар и малка причина за това са може би недостатъчните проучвания в това отношение от специалистите по стопанска история. Те обръщат по-малко внимание на развитието на селското стопанство, а боравят повече с другите отрасли на народното стопанство. Обаче повечето от проблемите относно развитието на селското стопанство, които имат отражение върху съвременното му състояние, могат да бъдат разкрити и от самите специалисти по икономическа география. Важна роля в това отношение може да изиграе изработването на карти за разпространението на по-важните селскостопански култури, за средните добиви от тях, за броя на селскостопанските животни, за продуктивността им и др. през типични етапи от развитието на селското стопанство в България.

За някои селскостопански култури, като памука (Т. Йорданов,

1959,) ориза (Здр. Борисов, 1964), тютюна (Здр. Демерджиев, 1967), са изработени карти по точковия способ за разпространението им, обаче направеното е все още недостатъчно. Въз основа на данните по населените места от селскостопанската анкета през 1897 г. могат да се изработят карти за разпространението на всяка селскостопанска култура и на селското стопанство за територията на България по онова време. Обаче в следващите години данните са по административни единици, въз основа на които изработените карти имат само относително верен характер в точната локализация на картираните обекти. Ценни за използване са данните по населени места за 1939 г. Обаче най-точни данни за изработване на селскостопански карти ни дава първичната отчетност по населени места през периода на социалистическото развитие на страната.

Използването на историческия подход трябва да се извършва повече чрез анализ на карти за развитието на селското стопанство и проследяване главните изменения в разпространението, в структурата му и др. За целта трябва да се използват достиженията на стопанската история на България, без да се прекалява в дозата и се навлиза в нейния предмет. Типично прекаляване с историческия подход е допуснато при разглеждане формирането на тютюнопроизводителните райони в България (Здр. Демерджиев, 1967). Развитието и географското разпространение на тютюнопроизводството при феодализма и капитализма са разглеждани в 15 страници, а за същите проблеми при социализма са отделени само 9 страници. В действителност историческият подход трябва да бъде само средство, за да се изясни съвременното географско разпространение и формиране на тютюнопроизводителните райони, което трябва да бъде същността на изследването. Затова проблемите на развитието като средство трябва да се разглеждат по-накратко, отколкото самата география на разглеждания обект или явление.

Наистина науките взаимно се проникват, но при все това всяка от тях трябва да се занимава със своя предмет. Затова неправилно е не само когато географите навлизат в предмета на стопанската история, но също така е неправилно и когато стопанската история навлиза в предмета на стопанската география и разглежда не дори съвременното състояние на стопанството, но и неговите перспективи на развитие.

За използването на съвременни методи при изследване географията на селското стопанство на България

Главен метод при географските изследвания в миналото е бил описанието, но за съвременните задачи на географските науки той е недостатъчен. За да могат да се разкрият закономерностите в развитието и в географското разпространение на селското стопанство и за да се създадат възможности да се правят прогнози за изменения в неговото раз-

витие, структура, териториална организация и др., необходимо е да се прилагат и други методи на изследване, като балансов метод, сравнителен метод, математически метод, картографски метод и други.

Балансовият метод не трябва да се разбира в елементарен смисъл на думата «баланс» като съотношение между производство и потребление. Той трябва да се разбира в по-широк, икономически смисъл — като система от икономически показатели, които характеризират основните съотношения и пропорции в развитието на стопанството на изучаваната таксономична единица, като част от стопанството на цялата страна. Чрез неговото прилагане може успешно да се разкрие сложната взаимна връзка и зависимост между селското стопанство и всички условия, от които зависи неговото развитие, географско разпространение и пр. Затова е необходимо да се разглеждат всички фактори, които влияят върху производството, включително и потреблението.

Съществена слабост в някои изследвания върху географията на селското стопанство в България е, че не се разглежда достатъчно или въобще не се разглежда влиянието на потреблението върху производството. Поради това не могат да се разкрият съществуващи диспропорции между производство и потребление, не се създават възможности за разкриване на нерационални стокопотоци, нито пък проблеми за набиляване на мероприятия за преодоляване на тези диспропорции.

Приложението на балансовия метод ни даде възможност да установим, че на вътрешните пазари в България се пласират 7% от доматиите, 36% от пипера, 13% от картофите, 17% от гроздето, 16% от ябълките и др., произведени в крайградската селскостопанска зона на Пловдив (Т. Йорданов, 1964, стр. 168). А тези данни показват, че вътрешните пазари играят малка роля в специализацията на селското стопанство в зоната. Чрез използването на този метод се установи влиянието на външните пазари, на хранително-вкусовата промишленост и др. върху специализацията на селското стопанство в изучаваната крайградска зона, а се разкриха и някои диспропорции в самата структура на селското стопанство. Необходимо е да се посочи, че все още балансовият метод не е намерил достатъчно приложение при изследване на географията на селското стопанство на България, поради което някои изследвания нямат конструктивен характер, а се намират все още в етапа на описанието.

Важна роля в съвременната география на селското стопанство играе и сравнителният метод, който, както и балансовият метод, е особено много характерен за географските науки. Чрез този метод могат успешно да се разкрият съществени различия или сходства в структурата на селското стопанство, в средните добиви от декар, в общата или чистата продукция, в себестойността, рентабилността и пр. на отделни селскостопански производства от изучаваната регионална единица и други такива единици или различия и сходства с цялата страна, с други страни и т. н. Чрез метода на сравненията може да се избере оптималният

вариант за изменения в структурата на селското стопанство в изучаваната територия, неговото географско разпространение, темпове на развитие и много други съществени черти от неговата география.

Необходимо е този метод да намери много по-широко приложение при изследване на географията на селското стопанство в България.

В редица страни през последните години при географските изследвания навлизат и математическите методи. Те успешно могат да се използват и при изследване на географията на селското стопанство, особено за определяне оптимални снабдителни зони. За тази цел трябва да се решават транспортни задачи по доставката на суровини за леката и хранително-вкусовата промишленост, на чувствителни към транспортните разходи селскостопански произведения и др. Поради голямото разнообразие на конкретните местни природни и икономически условия, при които се развива нашето селско стопанство, приложението на математическите методи при неговото географско проучване трябва да се извършва много внимателно, а не шаблонно.

Картографските методи са много необходими при изследване географията на селското стопанство, но въпреки това все още у нас те имат съвсем ограничено приложение. Използват се главно карти, съставени по точковия способ, за разпространението на земеделски култури, за селскостопанските животни и др., или картодиаграми за географското разпространение на селскостопански производства. Не се използват карти за степента на интензификацията на селското стопанство, за неговата специализация, рентабилност и пр. Особено голямо е изоставането по отношение картиране използването на земите, напоследък така много развито във Великобритания, Полша и в много други страни.

Необходимо е да се координират усилията на българските географи за изработването на една карта за използване на земите у нас в мащаб 1:300 000, която може да бъде използвана при планиране на селското стопанство в териториален аспект.

Необходимо е да се подчертае, че във връзка с изработването на Националния атлас на България се даде известен подтик към по-широко приложение на картографските методи при изучаването на селското стопанство.

За типологията на селското стопанство

За успешното изследване на географията на селското стопанство важна роля играе разрешаването на проблема за неговата типология. Някои автори (Йежи Костовицки, 1969) дори прилагат специални топограми за определяне типа на селското стопанство в дадена територия. Все още обаче у нас изследванията в това отношение са в зачатъчно състояние. Обикновено изучаването на географията на селското стопанство не се довежда докрай, не се разкриват достатъчно географската ди-

PROBLÈMES FONDAMENTAUX ET ORIENTATIONS CONTEMPORAINES
DANS LA GÉOGRAPHIE DE L'ÉCONOMIE RURALE EN BULGARIE

T. Jordanov

R é s u m é

Les lois qui régissent le développement et la répartition géographique de l'agriculture en Bulgarie sont étroitement liées à l'action coordonnée des lois économiques, des conditions naturelles, de l'agrotechnique, de la capacité de l'industrie légère et alimentaire, de la division du travail à l'échelle nationale et internationale, etc.

L'ouvrage traite du problème de l'appréciation complexe des conditions naturelles et de l'analyse de leur influence sur la géographie de l'agriculture. L'auteur y recommande une répartition physico-géographique spéciale de la Bulgarie en régions en vue des besoins de l'agriculture.

Le problème de l'analyse factorielle lors de l'examen de la géographie de l'agriculture occupe une partie importante dans le travail. L'analyse critique de tous les facteurs permet au spécialiste en géographie économique non seulement d'analyser les caractères de la géographie contemporaine de l'agriculture, mais aussi d'établir les modifications qui doivent y survenir, de retracer le pronostic d'une plus grande efficacité à l'échelle nationale. Voilà pourquoi les prévisions à longue échéance doivent être au centre des recherches dans le domaine de l'agriculture. Le spécialiste en géographie économique doit tracer le pronostic d'une organisation territoriale (géographique) plus rationnelle de l'agriculture.

Lors des recherches dans le domaine de la géographie de l'agriculture en Bulgarie il est indispensable d'utiliser un grand nombre des indices de l'économie de cette branche — produit global et produit net par hectare, prix de revient par 100 kg de produit, revenu net, rentabilité, dépenses en travail par 100 kg de produit, ainsi qu'un grand nombre d'autres.

Lors des recherches dans le domaine de la géographie de l'agriculture, il est indispensable d'utiliser la méthode historique, sans aborder l'objet de l'histoire économique. L'utilisation de la méthode du bilan, de la comparaison, de la méthode mathématique et particulièrement la méthode cartographique jouent un rôle important lors de ces recherches. Ces méthodes créent la possibilité de découvrir plus pleinement les lois régissant la répartition géographique de l'agriculture, ainsi que les pronostics de ses modifications dans l'intérêt de toute l'économie nationale.